

**Διάλεξη του Νίκου Λυγερού με θέμα:
"Το βάθος της Ασκητικής".
23^ο Δημοτικό Σχολείο. Αίθουσα Ανδρόγεω, Ηράκλειο.
Τετάρτη 18 Φεβρουαρίου 2015, ώρα 20.00**

Χαιρετώ και αυτούς που έχουν έρθει τώρα, τους άλλους δεν τους χαιρετώ, γιατί είμαστε σε σκυταλοδρομία απ' ό,τι κατάλαβα. Πρώτα απ' όλα χαίρομαι που κάνουμε αυτή τη διάλεξη σήμερα, άρα εντάξει υπάρχει και θέμα της ανάγκης, αλλά θα ήθελα να σας πω μερικά πράγματα για τον Νίκο Καζαντζάκη με ποια έννοια; Κανονικά όταν είσαι κρητικός θεωρείς ότι τον Νίκο Καζαντζάκη τον ξέρεις, άρα δεν υπάρχει λόγος κάποιος που να μην είναι κρητικός να σου εξηγήσει τι ξέρεις. Θα αρχίσω με μερικά βασικά στοιχεία, γιατί τα έλεγα και στους μαθητές μου, έβλεπα το βλέμμα τους και ξαφνιάστηκαν. Το πρώτο πράγμα που μπορούμε να πούμε ξεκάθαρα είναι ότι ο Νίκος Καζαντζάκης δεν πήρε βραβείο Νόμπελ. Άρα θα μου πείτε, αν δεν είστε φανατικός του Νίκου Καζαντζάκη θα πείτε *"εντάξει, τότε δεν ήταν μεγάλος"*. Να ξέρετε ότι η επιτροπή των βραβείων Νόμπελ έχει ανοιχτά τα χαρτιά της μετά από 50 χρόνια. Άρα σημαίνει ότι όταν κάνετε 2015 μείον 50 οτιδήποτε είναι από το 1901 είναι προσβάσιμο, κατά συνέπεια ξέρουμε όλες τις συνεδριάσεις τι έχουν πει και τι δεν έχουν πει και τι έχουν προτείνει. Το πρώτο πράγμα που μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι ότι όπως ξέρετε μερικοί συγγραφείς όταν τους προτείνετε το βραβείο Νόμπελ λένε *"δεν το θέλω"*. Θεωρούμε ότι είναι ταξικό, ξέρω εγώ κλπ. Είναι άλλοι που το θέλουν, αλλά είναι οι κυβερνήσεις τους που δεν θέλουν να το πάρουν. Υπάρχουν άλλοι που δεν το θέλουν, για να φανεί ότι δεν το θέλουν. Και υπάρχει και η περίπτωση του Νίκου Καζαντζάκη. Άρα η περίπτωση του είναι πραγματικά ξεχωριστή με ποια έννοια; Όταν του προτείνουν το βραβείο Νόμπελ και του προτείνουν όχι μετά από ένα lobby ελληνικό που ενημερώνει πόσο καλός είναι ο Νίκος Καζαντζάκης, αλλά του το προτείνουν επειδή η επιτροπή ήξερε ακριβώς ποιος είναι. Να ξέρετε ότι ανήκει στους συγγραφείς στους Έλληνες που έχει τις περισσότερες μεταφράσεις σε όλο τον κόσμο. Λέει: *"για να πάρω εγώ το βραβείο Νόμπελ πρέπει να το πάρει και ο Σικελιανός, δεν μπορώ να το πάρω άμα δεν το πάρει ο Σικελιανός"*. Αυτό το πράγμα για να το πείτε πρώτον δεν είναι μετριοφροσύνη, δεν είναι του τύπου ξέρω ότι δεν το αξίζω μη μου το δίνετε, δεν λέει αυτό. Λέει άμα είναι να το πάρω εγώ πρέπει να το πάρει και ο Σικελιανός. Η επιτροπή του απαντάει ότι δεν προβλέπουν να το δώσουν στον Σικελιανό και απαντάει *"τότε δεν θα το πάρω"*. Φαντάζομαι ότι όλοι σας θα είχατε κάνει ακριβώς το ίδιο. Εννοώ για τους Κρητικούς, όχι για τους ξένους. Εντάξει. Αυτή αν θέλετε η μεγαλοψυχία και το θέμα της αναγνώρισης του έργου είναι κάτι που μερικές φορές δεν είναι πολύ γνωστό από τους ίδιους τους Κρητικούς. Άρα μερικές φορές τι έχουμε; Έχουμε επιχειρήματα, τα οποία είναι άσχετα του τύπου *'εμένα μ' αρέσει ο Νίκος Καζαντζάκης επειδή είναι Κρητικός'*. Μα είναι πολύ περισσότεροι από τον Νίκο Καζαντζάκη που είναι Κρητικοί, αλλά δεν λες ότι σ' αρέσουν. *'Εμένα δεν μ' αρέσει, επειδή δεν είναι κρητικός, με την έννοια που θέλουν'*. Τι εννοώ; Εννοώ ότι τα κριτήρια είναι λανθασμένα. Επειδή έκανες μια αναφορά στην Ελένη, έχει ενδιαφέρον γιατί όπως είδατε "Η Ασκητική" έχει παίξει έναν ειδικό ρόλο. Θυμάστε ότι, το λέω αυτό για το βίντεο το ξέρω ότι εσείς το έχετε διαβάσει, το μέγεθος από την "Ασκητική" είναι πολύ μικρό. Δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι... δεν είναι η "Οδύσσεια" με 33,333 στοίχους με δεκαεπτασύλλαβους, για να μην ξεχνιόμαστε. Αυτό, την "Οδύσσεια" και να μην το ξέρεις και να μην το θες είναι δύσκολο να μην καταλάβεις ότι είναι μεγάλο έργο. Είναι πιο δύσκολο να καταλάβεις ότι αυτό είναι μεγάλο έργο, γιατί φαίνεται μικρό. Άρα η αναφορά που έκανες και

στην γυναίκα του είναι ότι ο Νίκος Καζαντζάκης λέει στην "Ασκητική" περισσότερα από αυτά που διαβάζουμε και είναι το πρόβλημα με τα κείμενα που έχουν ένα επίπεδο πολλαπλό, αλλά θα δώσω ένα παράδειγμα για να είναι κατανοητό σε όλους σας. Δεν αφορά καθόλου τον Νίκο Καζαντζάκη, αλλά βοηθάει στο νοητικό σχήμα και είναι το εξής. Όλοι σας, φαντάζομαι, ότι έχετε διαβάσει το "Όνομα του ρόδου" του Ουμπέρτο Έκο ή τουλάχιστον έχετε δει το έργο. Για το έργο να φανταστείτε ότι είναι το επίπεδο μηδέν. Τώρα το επίπεδο ένα είναι το εξής, οι διάλογοι μεταξύ του μαθητή και του Δασκάλου, είναι οι διάλογοι που έχει ο Sherlock Holmes με τον Watson στον Conan Doyle. Επίπεδο δύο τώρα οι σκέψεις του Δασκάλου είναι οι σκέψεις που έχει ο Zadig στον Voltaire. Βέβαια άμα δεν έχετε διαβάσει αυτά τα κείμενα δεν βλέπετε την αναλογία, λέτε είναι μόνο αυτό. Ανεβαίνουμε λίγο πιο πάνω, θυμάστε στο έργο ότι υπάρχει μια ερωτική σκηνή, η κυρία το είπε σεμνά αλλά βλέπω ότι το θυμάται, μεταξύ του μαθητή και μιας τσιγγάνας. Βλέπετε όλοι αυτό το έργο; Ωραία. Αυτό στο κείμενο είναι γραμμένο κάπως, με κάποια λόγια, ποια είναι τα λόγια; Είναι το "Άσμα ασμάτων". Δεν υπάρχει καμία λέξη του Ουμπέρτο Έκο στη σκηνή την ερωτική αρά εμείς την διαβάζουμε και λέμε τι ωραία γράφει. Αυτός το έχει εξηγήσει ότι είναι μόνο το "Άσμα ασμάτων" και μετά αυτό μεταφέρεται στην σκηνή σαν μια ερωτική πράξη χωρίς να καταλαβαίνουμε πια τι έχει σχέση. Πιο πάνω τώρα φτάνουμε στο επίπεδο της σημειωτικής. Η σημειωτική είναι ένας τομέας όχι μόνο της γλωσσολογίας, ασχολείται με τα σήματα π.χ. η σήμανση στους δρόμους ανήκει στην σημειωτική. Και είναι αν το καταλάβατε, μερικές φορές εδώ δεν το καταλαβαίνουμε είναι ένας πολύ απλός κώδικας επικοινωνίας με κάποιον που είναι αργός επειδή πάει γρήγορα. Αυτό είναι η σήμανση. Η σήμανση πρέπει να είναι κατανοητή, γιατί άμα πρέπει να κάνετε μια διατριβή μέχρι να καταλάβετε τι λέει η πινακίδα, έχετε περάσει. Άρα πρέπει να σας λέει απλά μηνύματα για κάποιον που πάει γρήγορα, άρα που είναι ηλίθιος. Όταν η σήμανση είναι καλή, όλοι οι ηλίθιοι καταλαβαίνουν τι λέει. Μερικές φορές οι έξυπνοι δεν το καταλαβαίνουν και το αλλάζουν. Η σημειωτική είναι αναφορά του Peirce και όλο αυτό το μοντέλο έχει δημιουργηθεί για να στήσει ένα μυθιστόρημα σε 700 σελίδες, το οποίο είναι βασισμένο στη σημειωτική, το οποίο δεν φαίνεται πουθενά, άμα δεν είσατε της σημειωτικής. Όταν είστε της σημειωτικής κάθε φορά που βλέπετε πώς είναι δομημένο λέτε 'α, εντάξει το ξέρω το κόλπο'. Φανταστείτε λοιπόν, αν έχετε ασχοληθεί με την λογική και δεν έχετε διαβάσει ποτέ Αριστοτέλη. Δεν καταλαβαίνετε ότι αυτός το έχει επινοήσει και το έχει κωδικοποιήσει με αυτόν τον τρόπο. Αυτή η αναγνώριση έχει σημασία, γιατί είναι η δομική αναγνώριση. Δίνω ένα άλλο παράδειγμα για να σας βοηθήσω, για να έρθω σιγά-σιγά πιο κοντά. Όλοι μας επειδή είμαστε στην Ελλάδα έχουμε μπει σε μια εκκλησία. Σχεδόν κανένας από μας δεν κοιτάζει τι λέει η εκκλησία. Κανένας απ' ότι φαίνεται. Κωδικοποίηση πολύ απλή. Niveau μηδέν. Μπαίνουμε στην εκκλησία, κοιτάζω πού είναι, το ιερό το βλέπετε αμέσως, το θέμα είναι ότι κοιτάζετε πού είναι τα κερία. Μετά τα κερια, στην πραγματικότητα, εντάξει βλέπω ότι κάποιος έχει κάνει και μια άλλη κίνηση είναι και αυτή βέβαια αλλά αυτή δεν είναι υποχρεωτική μερικές φορές. Μετά πηγαίνουμε κάπου, μετά πηγαίνουμε στο άλλο κάπου, μετά πηγαίνουμε πιο μέσα άμα δεν έχει λειτουργία, πηγαίνουμε στο άλλο κάπου, άρα εδώ ανάλογα με το τι κάνουμε είναι ένας εδώ, από την άλλη εδώ, ο δεύτερος που είναι της εκκλησίας ή πηγαίνουμε σε όλη τη σειρά και σε όλη τη σειρά. Ξανά πηγαίνουμε, ξανά καθόμαστε. Σε ποια φάση έχετε κοιτάζει το ταβάνι; Άρα αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι ότι η αγιογραφία της εκκλησίας είναι δομημένη ως μια συμφωνία, και είναι δομημένη και έχει μια σειρά, λέει κάτι, είναι αφιερωμένη με έναν ειδικό τρόπο. Άμα εσείς τώρα μετά από αυτή τη διάλεξη ξανά μπειτε σε μια εκκλησία και πηγαίνετε και

διαβάζετε την αιογραφία όπως είναι δομημένη όλοι από κάτω, δίπλα σας θα σας πουν ότι είστε ανώμαλος.

Στην πραγματικότητα, ο μόνος που θα σας πει ότι δεν είστε ανώμαλος θα είναι αυτός που έχει επινοήσει το σχέδιο. Όταν διαβάζετε μετά βιβλίο εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής σας το δείχνουν αμέσως ότι υπάρχει μια ιστορία και τη διαβάζετε ακριβώς με ποια σειρά πάει. Αυτό είναι το θέμα μας, ότι όλοι έχουμε την άποψη ότι ξέρουμε τι είναι Εκκλησία και το θέμα είναι ότι μόνο ελάχιστοι ξέρουν τι λέει η Εκκλησία. Τι λέει όχι τι είναι. Εδώ λοιπόν είναι το ίδιο με τον Καζαντζάκη. Ο Καζαντζάκης, όλοι εδώ φαντάζομαι ότι έχετε διαβάσει τα μυθιστορήματά του, στην πραγματικότητα ο Καζαντζάκης, δεν εκτιμά τα μυθιστορήματά του και λέει ότι αυτά είναι πολύ απλά και είναι με παρότρυνση της Ελένης. Του λέει, *γράψε και μυθιστορήματα να καταλαβαίνουν τι λες. Μπορεί όντως και να τα πουλήσουμε στο τέλος*. Και έτσι έγινε, καταλάβατε; Δηλαδή στο παγκόσμιο γίνεσθαι αυτό που ξέρουν οι περισσότεροι στο μέσο όρο είναι τον Αλέξη Ζορμπά, τον οποίο μην ανησυχείτε δεν τον έχουν δει μετά το 1964, αλλά έχουν δει το έργο. Άρα, αυτό σημαίνει τι; Σημαίνει ότι εμείς τώρα άμα σεβόμαστε και αγαπάμε τον Νίκο Καζαντζάκη μπορεί να σεβαστούμε και τι λέει. Αυτό που λέει είναι, *"το έργο μου δεν είναι τα μυθιστορήματα"*. Τώρα φανταστείτε ότι έχουμε ανθρώπους που έχουν διαβάσει όλα τα μυθιστορήματα και λένε *είναι πολύ ωραίο και το αγαπώ γι' αυτό το λόγο* μετά διαβάζουν ότι *"εγώ δεν θεωρώ ότι το έργο μου.."*, άρα αγαπούν κάποιον για κάτι που θεωρεί ότι δεν είναι το έργο του. Εντάξει, γράψε λάθος. Μετά, τώρα ας υποθέσουμε ότι τον σέβεστε και ότι θεωρείτε πραγματικά ότι είναι ένας διανοούμενος που έχει σκεφτεί πραγματικά αυτά που έχει γράψει. Ρωτάω, γιατί δεν ακολουθείτε αυτά που λέει ότι είναι το έργο του; Και αυτό, η αναφορά που έκανες για την "Ασκητική" είναι το εξής. Είναι ότι, για να έχετε μία υποτιθέεται σύντομη προσέγγιση, χωρίς να περάσει αναγκαστικά κατευθείαν από την "Οδύσσεια", είναι να περνάμε από την "Ασκητική". Θα μου πείτε πώς είναι δυνατόν, επειδή η "Ασκητική" έχει βάθος. Αλλά νομίζω ότι το βλέπετε όλοι. Βλέπετε όλοι; Όταν λέει ας πούμε στον πρόλογο *"Ερχόμαστε από μια σκοτεινή άβυσσο"*• βέβαια με άνω τελεία που τώρα οι περισσότεροι από εμάς δεν ξέρουν καν πού είναι η άνω τελεία, τέλος πάντων, *"Καταλήγουμε σε μια σκοτεινή άβυσσο"*• δεύτερη άνω τελεία. Θέλω να σηκώσει το χέρι κάποιος που έχει βάλει ήδη μια φορά στη ζωή του δύο άνω τελείες σε μία πρόταση που έχει γράψει ο ίδιος, ευχαριστώ. *"Το μεταξύ φωτεινό διάστημα το λέμε Ζωή"*. Λοιπόν, όταν διαβάζετε αυτή την φράση, μόνο αυτήν τη φράση, νομίζω ότι μπορείτε να καταλάβετε ότι δεν είναι μια φράση την οποία ονομάζουμε *"γέμισμα"*. Τύπου, πρέπει ν' αρχίσω να πω κάτι για να αρχίσει να λέει κάτι το βιβλίο. Αντιθέτως, είναι πολύ κωδικοποιημένη, βλέπετε ότι έχει μια συμμετρία, οι άνω τελείες είναι πολύ ενδεικτικές, δεν έχει μόνο μια συμμετρία δομική, έχει και μια συμμετρία υπερδομική, διότι βάζει δύο φορές την σκοτεινή άβυσσο και καταλήγει να μιλάει για το φωτεινό διάστημα. Έχει ενδιαφέρον, γιατί άμα κάποιος σας έλεγε *"τι είναι η ζωή για σας"*, όλοι βέβαια θα απαντούσατε, επειδή έχετε διαβάσει Καζαντζάκη ότι είναι *"το φωτεινό διάστημα μεταξύ δύο...."*, άρα, έχουμε άβυσσο - άβυσσο - ζωή, άρα έχουμε άβυσσο - ζωή - άβυσσο κι έχουμε ταυτόχρονα σκοτεινό - σκοτεινό. Και έχουμε ταυτόχρονα σκοτεινό-φωτεινό-σκοτεινό. Μία πρώτη παρατήρηση, όσον αφορά το σκοτεινό και να μην το πάρουν στραβά οι τυφλοί, τι είναι το χειρότερο; Να μην έχεις δει ποτέ το φως ή να το έχεις δει και να το έχεις χάσει; Νομίζω ότι όλοι σας εάν δεν έχετε γεννηθεί τυφλοί θεωρείτε ότι είναι το δεύτερο. Είμαστε εντάξει; Άρα, στην πραγματικότητα τώρα είναι το εξής. Το δεύτερο σκοτεινό δεν είναι συμμετρικό με το πρώτο. Ξέρετε συνήθως ψάχνουμε το φως στο τούνελ, δεν ψάχνουμε το σκότος στο τούνελ, ενώ ξέρουμε ότι το τούνελ τελειώνει. Κι έχει ενδιαφέρον, γιατί πολλοί από μας το βλέπετε και με τη

δημογραφία που έχουμε στην εκκλησία, προς το τέλος, σκεφτόμαστε περισσότερο το τέλος. Άρα στην αρχή δεν σκεφτόμαστε καθόλου την αρχή, γιατί βέβαια το τέλος δεν υπάρχει. Προς το τέλος, λέμε η αρχή πέρασε πολύ γρήγορα, τι θα σκεφτώ προς το τέλος. Το θέμα είναι μόλις σκέφτεσαι προς το τέλος, είναι το τέλος και η αρχή του τέλους. Και γι' αυτό έχει ενδιαφέρον, το βλέπετε τώρα, άρα έχουμε περάσει από μία φράση η οποία θα είναι συμμετρική, διπλά συμμετρική και θα περάσουμε τότε στο "εντός ως γεννηθούμε" και "μα κι εντός ως γεννηθούμε", τώρα πάμε σε παράγραφο και θα πάμε στο τέλος " Γι' αυτό πολλοί διαλάλησαν". Αυτό το πράγμα δεν το γράφετε έτσι. Αυτό θέλει να πει ότι έχετε κάνει ένα δένδρο διπλό, ξανά διπλό, τετραπλό. Αυτό σημαίνει ότι το έχετε σκεφτεί πριν το γράψετε. Αν μερικοί από σας πιστεύουν ότι όταν γράφουμε ένα τραγούδι με ομοιοκαταληξία κι έχει, δεν ξέρω πόσες ρίμες, το γράφουμε έτσι, είναι ότι δεν ξέρουν πώς γράφεται. Οι άλλοι, που ξέρουν, αμέσως ξέρουν ότι υπάρχει μία δομή που έχει εφαρμοστεί από πριν, την έχει σκεφτεί, την έχει διανοηθεί, την έχει επινοήσει, την έχει κατανοήσει, την έχει εφαρμόσει και την έχει κάνει κτήμα του. Μόνο αυτό. Εδώ λοιπόν, μας λέει και έχει ενδιαφέρον σαν φράση, εφόσον έχουμε αποδείξει ότι υπάρχει μια συμμετρία, είναι ότι όταν γεννιόμαστε αρχίζει η επιστροφή. Έχει ενδιαφέρον άμα το σκεφτείτε σαν νόημα. Ενώ στη πραγματικότητα αρχικά θεωρούμε ότι, όταν γεννιόμαστε απλώς αρχίζει το τέλος. Εδώ λοιπόν επειδή σας λέω ότι υπάρχει συμμετρία στο σκοτάδι, πηγαίνω από σκοτάδι – φωτεινό – σκοτάδι και κατά συνέπεια πηγαίνω, τώρα είναι κάτι νέο, στο ίδιο σκοτάδι. Δεν έχει πει στην αρχή "σε μια σκοτεινή άβυσσο ότι είναι ίδια", ενώ όταν βάζουμε επιστροφή θέλει να πει ότι είναι ίδια. Άρα, στην πραγματικότητα, το φωτεινό μονοπάτι είναι η επιστροφή στο σκοτάδι. Άμα το πείτε έτσι μπορεί να φανεί και λίγο λυπηρό. Όμως, βλέπετε ότι ο γυρισμός κάθε στιγμή πεθαίνουμε σημαίνει, σκοπός της ζωής είναι ο θάνατος. Κι εδώ έχουμε κάτι που έχει ενδιαφέρον, είναι το εξής. Πολύ συχνά λέμε αυτό που καθορίζει τη ζωή μας είναι ο σκοπός, είναι οι στόχοι και λέμε λοιπόν ότι πρέπει να επιλέξουμε μία στρατηγική για να πετύχουμε τον στόχο. Με το θάνατο δεν έχουμε ανάγκη. Θα γίνει ούτως ή άλλως. Είναι αυτό που λένε από το μεσαίωνα στη Γαλλία, με χιούμορ βέβαια, ο θάνατος είναι δύσκολος, αλλά στο τέλος τα καταφέρνουμε όλοι. Εδώ λοιπόν είναι ακριβώς το ίδιο. Λέει ότι ο σκοπός της ζωής είναι ο θάνατος, μπορεί και να σας ξαφνιάσω αλλά άμα σας πω ότι "έν αρχή ἦν ὁ θάνατος", θα το καταλάβουμε κάπως διαφορετικά. Στην πραγματικότητα σε τι οφείλεται. Στην αρχή γεννιόμαστε αθάνατοι και βέβαια πεθαίνουμε θνητοί. Το θέμα είναι από πια στιγμή και μετά ξέρουμε ότι έχει πεθάνει η αθανασία μας. Είμαστε εντάξει; Παρακολουθούμε; Είναι μόνο η αρχή. Όταν πεθαίνει η αθανασία μας, στη πραγματικότητα, αρχίζει η ζωή μας. Πριν πεθάνει η αθανασία μας είμαστε στην ύπαρξη. Η ύπαρξη δεν έχει θάνατο. Νομίζουμε ότι είναι αιώνια αθάνατη. Μετά ξαφνικά έχουμε στο περίγυρό μας, στον περιβάλλον μας ανθρώπους που έχουν φύγει. Μητέρα, πατέρα.. Στην αρχή έχει ενδιαφέρον που το λέμε στα παιδιά, λέμε «έφυγε», μετά σιγά σιγά τα παιδιά μεγαλώνουν και πάνω κάτω σας εξηγούν ότι ξέρουν ότι δε θα' ρθει. Δε λέει πια έφυγε, δε θα' ρθει.

Εδώ λοιπόν η ιδέα είναι ότι η ζωή αρχίζει με το θάνατο και γι' αυτό το βλέπετε, λέει: "Γι' αυτό πολλοί διαλάλησαν: Σκοπός της ζωής είναι ο θάνατος". Τώρα ξανά ερχόμαστε, ξανά, δεύτερη φράση που θα μπορούσε ένας φιλόσοφος κλασικός να θεωρήσει ότι αυτή η προσέγγιση φτάνει από μόνη της. Όμως επανέρχεται στην διακλάδωση και τώρα κοιτάζει την άλλη διακλάδωση: "αρχίζει κι η προσπάθεια να δημιουργήσουμε, να συνθέσουμε, να κάμουμε την ύλη ζωή κάθε στιγμή γεννιόμαστε. Γι' αυτό πολλοί διαλάλησαν: Σκοπός της εφήμερης ζωής είναι η αθανασία". Τώρα έχουμε ένα πρόβλημα που είναι απλό, άμα έχουμε λογική κλασική και όχι φλου -fuzzy-, είναι ή το ένα ή το άλλο, ενώ ξέρετε το χαρακτηριστικό της ελληνικής γραφής είναι να

δώσει θέση-αντίθεση και μετά ξαφνικά εμφανίζεται μια σύνθεση που πριν δεν γινόταν κατανοητή ενώ τώρα φαίνεται. Εδώ το πρόβλημα ποιο είναι; Είναι ότι, αν ο σκοπός της ζωής είναι ο θάνατος πώς μπορεί ο σκοπός της εφήμερης ζωής να είναι αθανασία, ταυτόχρονα; Θα μου πείτε υπάρχει μια μικρή διαφορά και για αυτούς που έχουν λογική σκέψη, έχει βάλει στο ένα εφήμερη, στο άλλο δεν έχει βάλει. Στην πραγματικότητα, εδώ είναι καθαρά ποιητικό, για να δώσει την αντιπαράθεση ενώ στην πραγματικότητα λέει το ίδιο, *σκοπός της ζωής είναι ο θάνατος, σκοπός της ζωής είναι η αθανασία*. Άρα έχουμε ένα πρόβλημα, δηλαδή το θέμα είναι ο θάνατος ποιου και αθανασία ποιου; Άρα τώρα άμα τα συνθέσουμε μπορούμε να πούμε το εξής, πριν φτάσουμε στην τέταρτη παράγραφο, αν η ζωή αρχίζει με τον θάνατο της αθανασίας τότε εν αρχή είναι ο θάνατος της αθανασίας. Στην πραγματικότητα, τώρα τι γίνεται; Άμα θέλω να διατηρήσω και να είμαι εφήμερος αλλά να ζω ακόμα τι μπορώ να κάνω; Είναι το πρόβλημα της σκυταλοδρομίας και για αυτό το βλέπετε οι περισσότεροι από μας, επειδή δεν θέλουν να τελειώσει, όπως λέμε λαϊκά 'μα, δεν τελειώσαμε εμείς', κάνουν παιδιά. Στην αρχή όταν κάνουν παιδιά, κάνουν αναπαραγωγή του *εγώ* τους. Όταν τα *εγώ* ξεκολλάν από το *εγώ* τους είναι αυτό που ονομάζουμε προβλήματα. Να μην χαμογελάτε, γιατί μπορεί αυτό να σας, να σας κατηγορήσει βιωματικά. Πάνω κάτω, όταν το παιδί είναι πολύ μικρό νιώθουμε ότι είναι συνέχεια του εαυτού μας. Σε κάποια φάση το παιδί ξεκολλάει και αρχίζει να σκέπτεται κιόλας και μάλιστα να μας κάνει και κριτικές, να έχει μια άποψη κιόλας δική τους, όσο είναι εδώ δεν έχει άποψη, μετά έχει άποψη. Την ώρα που έχει άποψη ξαφνικά συνειδητοποιούμε ως γονείς ότι δεν είναι μόνο η συνέχεια του *εγώ* και τότε στην πραγματικότητα γίνεται *ο άλλος*, τότε αρχίζουν τα προβλήματα. Γιατί όσο ήταν η επέκταση του *εγώ* είναι μια χαρά, όταν εμφανίζετε *ο άλλος* μετά αναρωτιέστε κατά πόσο είναι *ο άλλος*. Γι' αυτό όταν γεννιέται ένα παιδί το πρώτο πράγμα που κάνουμε είναι, *έχει τα μάτια σου*. Να ξέρετε ότι όταν αρχίζουμε με τα μάτια σου είναι ότι δεν έχει τίποτε άλλο. Αλλά τέλος πάντων, να μην το λέτε και πολύ συχνά, άμα πείτε ας πούμε *έχει το πιγούνι σου* είναι πιο σίγουρο με τα μάτια είναι όπως λένε οι άνδρες, ότι στις γυναίκες κοιτάζουν μόνο τα μάτια, απλώς πριν κοιτάζουν και όλο το άλλο, μόνο. Εδώ λοιπόν, είναι απλώς πληροφόρηση, εντάξει μετά είναι απλώς εστίαση. Στην πραγματικότητα, αυτό που θέλει να βάλει, όπως το βλέπουμε εμείς με το βλέμμα μας, είναι το εξής: *πώς μπορώ να είμαι αθάνατος, ενώ ξέρω ότι είμαι εφήμερος*; Πολύ απλό, αναπαραγωγή, αυτό είναι μια κλάση στα μαθηματικά. Εντάξει, σας δίνω ένα παράδειγμα: η μέρα είναι εφήμερη, αφού είναι η μέρα, ναι άμα σας πω όμως *την Δευτέρα* σε μια εβδομάδα είναι πάλι Δευτέρα, άμα αποφασίσετε ότι οι Δευτέρες είναι Δευτέρα τότε δεν είναι πια εφήμερη. Γι' αυτό, άμα το σκεφτείτε τώρα γι' αυτό, δίνουμε ονόματα ανά δυο γενιές το ίδιο. Άρα είναι ο Κώστας, ο παππούς, ο Κώστας ξανά, ξανά έρχεται. Στην πραγματικότητα, είναι όλοι αυτοί είναι ο Κώστας. Γιατί πολύ συχνά, θυμάστε, το λέω τώρα για τους παπούδες για να χαρούν, λέμε έχει το όνομα του παππού, δεν λέμε του έχουμε απλώς δώσει το όνομα και όπως ξέρετε και για τις γυναίκες για αντιπαράθεση αν είναι του παππού του παππού ή του παππού ή ποιο θα δώσουν του παππού πρώτα από όλα. Δεν μπαίνω σε βεντέτα εδώ, γιατί εντάξει το πλαίσιο... Ναι, ας τα αφήσουμε λοιπόν, ας πούμε, ότι είναι τυχαίο. Εδώ λοιπόν το εφήμερο προέρχεται από την ιδέα ότι για να ζήσει το εφήμερο πρέπει να ξανακάνει κάτι. Άρα το πρώτο πράγμα είναι να ξανακάνει, το δεύτερο είναι να κάνει. Το πρώτο είναι η αναπαραγωγή, το δεύτερο είναι η παραγωγή. Το πρώτο είναι το παιδί, το δεύτερο είναι το έργο. Ο Καζαντζάκης μπορεί να γεννήθηκε σαν σήμερα, αλλά πέθανε. Και όμως μιλάμε για το έργο του και δεν υπάρχει νομίζω κάποιος εδώ που τον ήξερε προσωπικά. Δεν φταίτε, θα μπορούσε, για αυτό είπα *δεν...* - θεωρητικά το λέω, μην το πάρετε στραβά. Τι εννοώ με αυτό; Εννοώ ότι, εφόσον αφήνω μετά ένα έργο δεν είμαι

πια μόνο *εγώ*. Πέθανα, υπάρχει το θέμα της συλλογικής μνήμης. Άρα μέσα σε αυτό το πλαίσιο μπορούμε να σκεφτούμε το εξής, το βάζει τώρα στα σώματα με δυο ρεύματα που παλεύουν ανήφορος - κατήφορος, εδώ όπως βλέπετε σύνδεση - αποσύνδεση. Έχει ενδιαφέρον, ότι δεν λέει σύνδεση - ανάλυση, λέει σύνδεση - αποσύνδεση. Θα ήταν ενδιαφέρον να σκεφτείτε τι θα έλεγε για την ανάλυση. Γιατί άμα λέγατε σε κάποιον "*εγώ αναλύω ένα πρόβλημα*" και ο άλλος καταλάβαινε "*εγώ αποσυνθέτω ένα πρόβλημα*", θα έχετε ένα θέμα. Δεν είναι ακριβώς ένας ισομορφισμός. Άρα παίρνει λοιπόν σύνδεση - αποσύνδεση, ανήφορος - κατήφορος και ζωή προς υλη, άρα η ζωή είναι προς την αθανασία προς την υλη προς τον θάνατο. Έχει ενδιαφέρον, προηγουμένως, πριν αρχίσουμε την προηγούμενη διάλεξη, με έναν φίλο μιλούσαμε για το θέμα της φθοράς και της εντροπίας που είναι ένα πρόβλημα, εφόσον άμα πιστεύουμε στην θερμοδυναμική, οποιοδήποτε σύστημα πηγαίνει προς μια φθορά, αλλά ταυτόχρονα ξέρουμε ότι τα συστήματα οργανώνονται. Άρα έχουμε κάτι που φαίνεται αντιφατικό. Στην πραγματικότητα, αυτή η εντροπία μεταφέρεται αλλού, αλλά μπορώ να οργανώσω κάτι, να δημιουργήσω μια τάξη, αλλά παράγω ταυτόχρονα, συνολικά στο σύστημα μου, μια εντροπία που μεγαλώνει. Εδώ, λοιπόν, η σύνθεση και η αποσύνθεση, η αθανασία με το θάνατο έχει ενδιαφέρον, γιατί φαίνεται να είναι μια αντιπαράθεση ή μια αντίθεση, ή μια συμπλήρωση; Βλέπετε, αν είχα τελειώσει την πρώτη φράση θα λέγατε πάνω-κάτω εντάξει. Επειδή σας έβγαλα την δεύτερη αρχίζετε να σκέφτεστε ότι είναι λίγο παράξενο, επειδή πέρασα στην τρίτη, τώρα ξέρετε ότι είναι πονηρό. Άρα, επανέρχομαι σε κάτι πολύ απλό. Άμα πάρετε ένα κείμενο το πρόβλημα είναι ότι αποτελείται από φύλλα ή από σελίδες; Πολλοί από σας θα απαντήσουν σελίδες, γιατί υπάρχει σελιδοποίηση. Στην πραγματικότητα, τα κείμενα αποτελούνται μόνο από φύλλα. Δεν μπορείτε να έχετε μια σελίδα που να μην είναι σε φύλλο. Για να έχετε μόνο μια σελίδα, χωρίς να έχετε φύλλο πρέπει να έχετε λωρίδα του Möbius, δηλαδή μόνο μια πλευρά. Άμα δεν έχετε μόνο μία πλευρά, έχετε δυο πλευρές αναγκαστικά είναι ένα φύλλο. Τώρα κοιτάξτε πώς πάει, εμείς θεωρούμε ότι ένα φύλλο αποτελείται από δυο σελίδες, είναι λάθος. Είναι αρχικά το φύλλο και μετά οι δύο σελίδες, ενώ έχουμε την εντύπωση ότι είναι πρώτα δυο σελίδες και μετά το φύλλο. Αυτό τώρα που κάνει είναι μια ολιστική προσέγγιση είναι ότι δεν έχω το ένα και το άλλο και τα βάζω μαζί για να φτιάξω το ένα καινούριο.

Είναι έχω το ένα και απλώς τα κοιτάζω, αλλά κοιτάξτε τώρα πολύ απλά, κορώνα-γράμματα, ωραία. Πολύ συχνά μπερδευόμαστε δυστυχώς κι άμα σας ρωτήσω τι είναι το αντίθετο από κορώνα, δεν θα σας ρωτήσω, άμα σας ρωτήσω.. άρα μην απαντήσετε, δεν είναι αυτό. Στην πραγματικότητα, το αντίθετο από κορώνα είναι κορώνα. Βλέπω κι ο κύριος ξαφνιάστηκε τώρα ε; Ως εδώ ήταν εντάξει, εδώ ξαφνιάστηκε. Λοιπόν, σωστό, αλλά γιατί; Στην πραγματικότητα η αναμενόμενη απάντηση θα ήταν γράμματα, αλλά τα γράμματα δεν είναι το αντίθετο, είναι το συμπληρωματικό. Τα αντίθετο είναι όντως κορώνα και βλέπετε τώρα ότι η ταυτότητα είναι αντίθετο γιατί; Γιατί άμα έχετε ένα νόμισμα που είναι κορώνα και κορώνα δεν είναι νόμισμα. Άρα έχει ενδιαφέρον, γιατί η οντότητα η ολιστική προέρχεται από το συμπληρωματικό χωρίς να υπάρχει αντίθετο. Άρα εμείς όταν έχουμε την άποψη του τύπου θέση - αντίθεση εννοούμε ότι πρώτα υπάρχει θέση και μετά είναι η αντίθεση ενώ στην πραγματικότητα, άμα σας έλεγε κάποιος ότι υπάρχει πρώτα η σύνθεση, τότε δεν θα το λέγατε θέση και αντίθεση θα λέγατε θέση 1, θέση 2. Άρα το αντί εδώ το βλέπουμε ότι "*τα δυο ρέματα πηγάζουν από τα έγκατα της αρχέγονης ουσίας. Στην αρχή η ζωή ξαφνιάζει, σαν παράνομη φαίνεται, σαν παρά φύση, σαν εφήμερη αντίδραση στις σκοτεινές αιώνιες πηγές, μα βαθύτερα νιώθουμε: η Ζωή είναι κι αυτή άναρχη*". Εννοεί εδώ βέβαια χωρίς αρχή, για να μην μπερδευτούμε. Έχετε ποτέ

σκεφτεί, αν το εφήμερο είναι άναρχο, πώς είναι εφήμερο; Εμείς έχουμε την τάση να κοιτάζουμε πιο πολύ το εφήμερο έχει τέλος, ενώ στην πραγματικότητα, δεν ασχολούμαστε αν έχει αρχή. Άμα ξαφνικά τώρα ο Καζαντζάκης μας λέει *αυτή η ζωή είναι άναρχη* είναι πολλοί από εμάς που πολύ απλά δεν καταλαβαίνουν τι λέει. Εδώ, για όσους δεν το ένιωσαν, είμαστε στην πέμπτη παράγραφο. Βλέπετε; Δεν είναι ανάγκη να σας αποδείξω, ότι υπάρχει βάθος. Είμαστε στον πρόλογο, παρεμπιπτόντως να θυμάστε: Όταν παίρνετε ένα κανονικό βιβλίο, βέβαια εδώ είναι γραμμένο πρόλογος *Salvatores Dei*, στην πραγματικότητα δεν γράφει πρόλογος. Άρα, όπως ξέρετε, επειδή έχουμε εξελιχθεί τώρα εμείς, είμαστε πιο έξυπνοι από τον Καζαντζάκη, εμείς γράφουμε προλόγους από βιβλία που δεν έχουμε διαβάσει και πουλιέται κιάλας. Γιατί θα μου πείτε, ούτως η άλλως αυτός που το αγόρασε ούτε αυτός έχει διαβάσει το βιβλίο όταν αγοράζει τον πρόλογο που δεν έχουμε διαβάσει το βιβλίο. Άρα, να θυμάστε λοιπόν, πολύ σημαντικό σε βιβλία για να διαβάστε σοβαρά βιβλία να διαβάζετε μόνο την εισαγωγή, ποτέ τον πρόλογο. Ελπίζω να μην έχετε γράψει τέτοιο βιβλίο. Άρα μην ζητάτε τον πρόλογο σε κάποιον, γιατί πάνω-κάτω του λέτε τι θα γράψεις για μένα, χωρίς να έχεις διαβάσει για το έργο μου. Το πιο ωραίο είναι ότι το καταφέρνει κιάλας. Άρα, αυτό που έχει σημασία είναι η εισαγωγή. Η εισαγωγή είναι ένας τρόπος. Η "Ασκητική" έχει εισαγωγή την Ασκητική. Αυτό κι αν δεν είναι αυτοαναφορικό. Δηλαδή πάνω-κάτω σου εξηγεί: για να καταλάβεις την "Ασκητική" πρέπει να διαβάσεις την Ασκητική. Άρα, άλλη φορά, όταν κάποιος σας λέει αν έχετε διαβάσει την Ασκητική εφόσον μπορεί και να γίνει στο τέλος της διάλεξης να λέτε ότι είναι αυτό, γιατί κι αυτό λέγεται Ασκητική. Θα είστε ήδη πέρα από αυτόν που έχει γράψει τον πρόλογο, χωρίς να έχει διαβάσει το βιβλίο. Άρα, εδώ έχει ενδιαφέρον. Άρα κοιτάζετε πως μερικές φορές δεν κοιτάζουμε τις λεπτομέρειες. Η Ασκητική να τη διαβάσετε, διαβάσετε την Ασκητική, εφόσον τελειώσατε την Ασκητική διαβάσετε την Προετοιμασία. Αυτό πρέπει να το σκεφτεί αυτό... θέλει κάποιο... Η Προετοιμασία μετά μιλάει για το πρώτο χρέος, δεν αφορά αυτό που νομίζετε. Η Ασκητική λοιπόν επιμένει στο εξής: δεν μπορείς να διαβάσεις ένα βιβλίο χωρίς προετοιμασία, ενώ οι περισσότεροι από εμάς νομίζουν ότι μπορούν να διαβάσουν κατευθείαν το βιβλίο, χωρίς προετοιμασία και πάνω-κάτω θα το καταλάβουν στη συνέχεια. Ε, δεν γίνεται, γιατί όπως βλέπετε εδώ είμαστε στην πέμπτη παράγραφο. Άρα η ιδέα είναι η εξής: η έννοια του εφήμερου, χωρίς να το έχουμε σκεφτεί, εμπεριέχει δύο τέλη κι όχι ένα. Όμως, το πρώτο τέλος το ονομάζουμε αρχή. Άρα φανταστείτε τώρα, άμα κάποιος σας έλεγε: η αρχή είναι το πρώτο τέλος. Κι όμως θα ήταν σωστό και γι' αυτό, όταν δεν έχει αυτό το πρώτο τέλος το λέμε άναρχο. Εδώ λοιπόν ο Καζαντζάκης μας προετοιμάζει ότι σίγουρα το κείμενο δεν θα είναι εύκολο, άρα δεν είναι γραμμένο, για να είναι εύκολο, είναι γραμμένο, για να έχει νόημα. Τώρα όσον αφορά το νόημα, πόσο νόημα μπορούμε να βάλουμε σε μία φράση; Να ξέρετε, τουλάχιστον να σας το δείξω αυτό. Υπάρχει μάλιστα και μία παρεξήγηση, όπως ξέρετε. Πολύ συχνά είναι μερικοί που δεν τους αρέσει ο Καζαντζάκης, γιατί νομίζουν ότι έχει αφοριστεί. Το ξέρετε αυτό εντάξει; Κυκλοφορεί αυτό. Αυτό δεν έχει γίνει ποτέ. Έχει ενδιαφέρον κι αυτό, άμα το σκεφτείτε. Δηλαδή, άμα κοιτάξετε τα επίσημα, γιατί η Εκκλησία έχει μια καταγραφή απ' όλα, ποτέ δεν έχει γίνει αυτή η διαδικασία. Όμως, μας έχει μείνει αυτό. Άμα το κοιτάξετε και νομίζω το είπατε και στην αρχή, στην πραγματικότητα, αυτή η ανάλυση μοιάζει πάρα πολύ με το θέμα των Ευαγγελίων. Άρα, έχει ενδιαφέρον, δεν θα σας βάλω να σηκώσετε το χέρι, πολλοί από εμάς θεωρούν ότι είναι Χριστιανοί, ενώ δεν έχουν διαβάσει τα Ευαγγέλια. Έχει ο καθένας δικαίωμα να ονομαστεί όπως θέλει, αλλά το θέμα είναι το εξής: τα Ευαγγέλια είναι δομημένα για να διαβαστούν, δεν είναι δομημένα, για να ξεχαστούν. Δεν μπαίνω στη διαδικασία πιστεύετε, δεν πιστεύετε

προς το παρόν. Εγώ μπαίνω απλώς, αν το Ευαγγέλιο, όπως λέει *Ευ-αγγέλιο* είναι φτιαγμένο, είναι φτιαγμένο, για να δώσει ένα μήνυμα, δεν είναι φτιαγμένο για να το κρατήσει. Το λέω πιο απλά γι' αυτούς που δεν έχουν τα μεταφυσικά προβλήματα. Το ποιητικό έργο είναι φτιαγμένο για να τελειώνει, ενώ το θεατρικό έργο είναι φτιαγμένο για να αρχίζει, δηλαδή όταν τελειώνετε ένα θεατρικό πρέπει να το δώσετε σε ένα θίασο για να το ανεβάσει. Όταν τελειώνετε ένα ποίημα, τελειώνετε ένα ποίημα, τελείωσε δεν υπάρχει, το ίδιο με το μυθιστόρημα. Τα Ευαγγέλια είναι φτιαγμένα για να δούμε τι θα κάνετε μετά, αν όμως προσέξετε θυμάστε ότι έχουμε τέσσερα Ευαγγέλια, πολλοί από εμάς νομίζουν, ότι επειδή είναι τέσσερα, πάνω κάτω είναι το ίδιο. Είναι λάθος και μάλιστα να ξέρετε ότι πρέπει να τα διαβάσουμε και σε μια σειρά η οποία είναι η κανονική σειρά που έχει επιλέξει η Εκκλησία, διότι δεν έχουν τον ίδιο στόχο. Άμα κοιτάξετε ακόμη και το λεξιλόγιο στο Ματθαίο, Μάρκο, Λουκά, Ιωάννη, ο Ματθαίος το έχει γράψει κι απευθύνεται στους Εβραίους που γίνονται Χριστιανοί, ενώ ο Ιωάννης απευθύνεται στους Χριστιανούς που είναι Χριστιανοί. Δεν έχει καμία σχέση και γι' αυτό βλέπετε άλλο λεξιλόγιο. Αυτό σημαίνει τι; Σημαίνει ότι αν κάποιος από εσάς αρχίζει να λέει εμένα μου αρέσει πιο πολύ το Ευαγγέλιο του Λουκά, αυτό είναι δικαίωμά του. Το θέμα είναι ότι δεν κατάλαβε ότι πρέπει να διαβάσει τα τέσσερα. Άρα λέτε έχετε πέντε δάχτυλα, λέτε εμένα μου αρέσει πιο πολύ αυτό, ωραία αλλά αυτό δεν είναι χέρι, τι να κάνουμε. Έχετε προτιμήσεις, εδώ είναι ακριβώς το ίδιο. Το θέμα με την "Ασκητική" είναι ότι αν δεν υπάρχει προετοιμασία, δηλαδή προαγγελία στο Ευαγγέλιο δεν καταλαβαίνω ότι έχει αγγελία. Το πιο πιθανό είναι ότι τώρα, τόση ώρα που μιλάω πολλοί από εσάς έχουν ξεχάσει πώς έχω αρχίσει, πάνω κάτω δεν πειράζει, γιατί κρατάτε τη σκυτάλη. Τώρα άμα σας πω πείτε μου πώς άρχισα; Εκεί θα νιώθετε λίγο άβολα, μερικοί θα το ξανασκεφτούν. Τώρα λοιπόν σας προετοιμάζω και σας λέω αυτό που θα πω τώρα, να το θυμάστε. Αυτό είναι προετοιμασία, ενώ θα ρωτήσετε είναι αυτό που είπατε τώρα να το θυμάμαι; ή αυτό που λέτε τώρα κι εξηγεί αυτό που είχατε πει πριν; Αυτό σημαίνει τι; Σημαίνει ότι ξαφνικά δίνω μια οδηγία, ότι αυτό που θα έρθει, δεν είναι το ίδιο με αυτό που είπα. Άρα, άμα σας πω ας πούμε, θα σας πω ένα τηλέφωνο και πρέπει να το θυμηθείτε, άμα δε σας πω το τηλέφωνο ότι θα σας το πω και σας πω κατευθείαν το τηλέφωνο το πιο πιθανό είναι να το ξεχάσετε. Ποια είναι η διαφορά; Θα είναι ακριβώς το ίδιο τηλέφωνο, απλώς η διαφορά είναι ότι είμαι προετοιμασμένος. Άμα σας πω μια φράση στον τομέα των μαθηματικών, το πετάξω έτσι, μέσα στη διάλεξη, το έχω κάνει ήδη αλλά δε σας το λέω, πριν. Άμα έλεγα πριν θεώρημα, τότε θα καταλαβαίνατε ότι αυτό που θα έλεγα μετά θα ήταν θεώρημα. Άμα δεν έχω πει τη λέξη θεώρημα πού το πιάσατε; Βέβαια άμα το ξέρετε ένα κομμάτι θα το αναγνωρίσετε. Άρα εδώ είναι το πρόβλημα. Αναγνώριση γίνεται πριν ή μετά τη γνώση; Άρα καταλαβαίνετε ότι άμα μου απαντήσετε πριν, έχετε ένα πρόβλημα, γιατί αφού δεν έχετε τη γνώση, τι θα αναγνωρίσετε; Άμα πείτε (*Μαρίνα εντάξει; είμαστε εντάξει, αντέχεις; Αφού βάλατε την ΑΟΖ πριν μετά πάω σ' αυτό, εγώ τώρα νιώθω απέραντο γαλάζιο*). Άμα τώρα θέλω να δω πώς θα προετοιμάσω τη γνώση. Άρα εδώ προετοιμάζω μία γνώση η οποία είναι για να σας ετοιμάσω για την προετοιμασία, σας λέω ότι θα κάνουμε προετοιμασία. Ρωτάω: αυτό που είπα τώρα είναι προετοιμασία; Άμα ήταν μόνο ανακοίνωση... στην πραγματικότητα είναι μεταγνώση. Εδώ είναι το ωραίο, η μεταγνώση είναι πώς λειτουργεί η γνώση και η μεταγνώση έρχεται πριν τη γνώση. Α, δεύτερη φορά τον ξάφνιασα, ξανά έρχομαι για τον κύριο με αγάπη. Εξηγώ: ας πούμε ότι δεν ξέρετε σκάκι, καθόλου, τίποτα ούτε καν τη λέξη, δεν ξέρετε ότι δεν ξέρετε. Μετά σας μαθαίνω τις κινήσεις στο σκάκι. Τώρα ξέρετε ότι δεν ξέρετε. Μετά, ακόμα πιο ειδικοί, μπορεί να σας μάθουν στρατηγική στο σκάκι τότε ξέρετε ότι δεν ξέρατε αυτό που δεν ξέρατε. Γιατί ξαφνικά καταλαβαίνεις ότι η Γραμματική δεν είναι η γλώσσα.

Οι κανόνες στο σκάκι είναι πολλοί λίγοι, όμως δεν μπορούμε να καταλάβουμε, γιατί εδώ και τόσους αιώνες ακόμα ανακαλύπτουμε πράγματα. Στην πραγματικότητα, είναι ότι το σκάκι δεν εξαντλείται από τις γνώσεις των κανόνων. Άρα εδώ το θέμα ποιο είναι; Άμα πείτε σε κάποιον θα κάνουμε μια θεατρική παράσταση μπορεί να καταλάβει αν είναι θεατρίνος ότι θα κάνετε πρόβα. Άμα του ανακοινώσετε θα κάνουμε πρόβα, έτσι κατευθείαν, δεν είναι σίγουρο ότι θα καταλάβει ότι θα γίνει παράσταση. Η πρόβα είναι το αληθινό κομμάτι του θεάτρου. Η παράσταση είναι το ψεύτικο. Η παράσταση είναι τεχνητή, άρα δείχνω στον άλλο αυτό που δεν είμαι, στην πρόβα είμαι αυτό που προσπαθώ να είμαι. Άρα το καλύτερο κομμάτι αν θέλετε το πιο ανθρώπινο στο θέατρο είναι η πρόβα. Άμα όμως κάνετε μόνο πρόβα για την πρόβα τότε εκφυλίζεται. Εδώ λοιπόν η "Ασκητική" αρχίζει με μια εισαγωγή στην Προετοιμασία για να καταλάβουμε, ότι χρειαζόμαστε προετοιμασία. Άμα σας το πω έτσι και σας πω ας πούμε στο Ευαγγέλιο, επιλέξτε αυτό που θέλετε, που είναι η προετοιμασία; Θα δείτε ότι θα δυσκολευτείτε, γιατί δεν ξέρετε ακριβώς πού αρχίζει και πού ξεκινάει το αληθινό κείμενο, ακόμα χειρότερο δεν ξέρετε καν αν υπάρχει προετοιμασία.

Κοινό: Υπάρχει το δόγμα, είσαι δογματισμένος, είσαι έτοιμος αυτά που λέει να τα δεχτείς.

Το δόγμα έρχεται πολύ μεταγενέστερα. Στρατηγικό λάθος, στρατηγέ. Θα σου πω πολύ απλά, πρώτα απ' όλα τα Ευαγγέλια δεν ήταν τέσσερα. Από τα πολλά επιλέγουμε με τον Άγιο Ειρηναίο να είναι τέσσερα, το 180 μετά Χριστού. Ωραία, άρα δεν μπορείς να πεις ότι αυτό έγινε όταν γράφτηκαν, εφόσον έγινε μετά. Άρα το δόγμα αρχίζει με την επιλογή της τετράδας η οποία έχετε προσέξει δεν τη λέμε τετράδα την λέμε τρία συν ένα. Ωραία και γι' αυτό τα άλλα είναι τα απόκρυφα. Λέω λοιπόν ένα ωραίο παράδειγμα, έχουμε κωδικοποιήσει τα τέσσερα Ευαγγέλια, εδώ θέλω να σας δείξω πως το δόγμα έρχεται μετά. Δίνουμε μέσα στα Ευαγγέλια μια κωδικοποίηση που αφορά την τετράμορφη, συμφωνούμε; Άρα έχουμε τα τέσσερα σύμβολα. Έχουμε τον άνθρωπο, θυμάστε, καταλαβαίνετε για ποιο πράγμα μιλάω τώρα; Έχουμε λοιπόν τι; Το λιοντάρι, έχουμε τον ταύρο και τον αετό. Η τετράμορφη είναι ο συνδυασμός των τεσσάρων. Αυτό αποφασίζει, την ώρα που αποφασίζουν ότι είναι τέσσερα, ότι κάθε Ευαγγέλιο αρχίζει το Ευαγγέλιο με την κωδικοποίηση αυτού του συμβόλου. Ποιο είναι το πιο ωραίο; Η τετράμορφη είναι προχριστιανική. Άρα για να βάλουμε λοιπόν στην τετράμορφη την κωδικοποίηση των τεσσάρων Ευαγγελίων πρέπει να έχουμε κάνει ήδη ένα φίλτρο για να βάλουμε τέσσερα. Μετά τα τέσσερα λέμε: η αρχή κάθε Ευαγγελίου αρχίζει με αυτό το σύμβολο και στο τέλος υπάρχει ταυτοποίηση και ισομορφισμός, γιατί θα βάλουμε ένα σύμβολο. Δηλαδή εγώ άμα σας βάλω το λιοντάρι και σας πω ποιος είναι ο Ευαγγελιστής που είναι το λιοντάρι; θα κάνετε βέβαια το λάθος να μου πείτε το όνομα, ενώ είναι λιοντάρι. Στην πραγματικότητα δεν είναι ο Ευαγγελιστής που είναι το λιοντάρι, είναι το λιοντάρι που είναι ο συμβολισμός της αρχής του Ευαγγελίου του. Άρα υπάρχει επιπλέον μεταφορά δομής. Άρα το δόγμα εμφανίζεται μετά. Γι' αυτό και βλέπουμε και στο τέταρτο Ευαγγέλιο ότι είναι πιο δογματικό από τα άλλα τρία και γι' αυτό το βλέπουμε διαφορετικά. Άρα στην πραγματικότητα, αρχικά είναι η μεταγνώση έρχεται πριν τη γνώση, είναι αυτό που λέγαμε με το σκάκι, που βέβαια μας ξαφνιάζει αρχικά, αλλά στην πραγματικότητα η μεταγνώση είναι αυτή που θα οργανώσει τη γνώση που θα ακολουθήσουμε λόγω της προετοιμασίας. Άρα άμα σας έλεγα, ας πούμε, ότι μπορούμε να επινοήσουμε μια άλλη έννοια για να είμαστε πιο κοντά στον Καζαντζάκη, την έννοια της μετοίμασας. Προετοιμασίας, μετοίμασας.

Το ερώτημα είναι το εξής: τι σημαίνει να είμαι έτοιμος μετά; Στην πραγματικότητα, εννοείται σε αυτό το κείμενο ότι είμαι έτοιμος από πριν για το μετά. Αν συνδυάσουμε αυτό το πράγμα, το ερώτημα είναι –όπως βλέπετε αναλογικά, Προμηθέας - Επιμηθέας, ο Προμηθέας είναι αυτός που ξέρει από πριν, ο Επιμηθέας είναι αυτός που ξέρει μετά. Τώρα θα δείτε, ότι τελικά όταν είμαστε στη διαδικασία το να ξέρω από πριν, θέλει να πει ότι έχω μετοίμασται και είμαι προετοιμασμένος πριν το γεγονός. Ενώ άμα είμαι απλώς προετοιμασμένος, είναι ότι σας λέω: "Θα σας πω". Άρα ξαναέρχομαι στο τηλέφωνο, είναι απλό. Θα σας πω τώρα ένα τηλέφωνο. Και την ώρα που σας το λέω είστε απλώς προετοιμασμένοι. Τώρα φανταστείτε ότι λέω το τηλέφωνό σας. Ποια θα είναι η ιδέα που θα έχετε εκείνη τη στιγμή; Θα πείτε: "Μα αυτό το ξέρω". Αλλά θα έχετε αρχικά μια φάση αναγνώρισης. Την αναγνώριση θα την είχατε, ακόμα κι αν σας έλεγα μόνο το τηλέφωνο, χωρίς προετοιμασία. Άρα, τώρα φανταστείτε ότι σας λέω: "Θα σας πω το τηλέφωνό σου". Δεν είναι το ίδιο από: "Θα σας πω το τηλέφωνο". Εδώ λοιπόν, είναι ακριβώς το ίδιο, όταν έχουμε το πρώτο χρέος στην προετοιμασία: "Ήσυχα, καθαρά, κοιτάζω τον κόσμο και λέω". Άρα, δεν σας το διαβάζω, γιατί μπαίνει και το κρητικό. Αλλά είναι ωραίο, γιατί βλέπετε ότι έχει ένα κρεσέντο. Ας το πούμε: " *θωρώ, γρικό, γεύομαι, οσφραίνομαι κι αγγίζω είναι πλάσματα του νου μου*". Δηλαδή, ενώ μας έχει περάσει από τις πέντε αισθήσεις, μας εξηγεί ότι οι πέντε αισθήσεις είναι ψευδαίσθηση. Ενώ στην αρχή έχουμε την εντύπωση ότι θα μας πει, εφόσον το νιώθω, το κάνω, αυτό, είναι... Στην πραγματικότητα, σας λέει ότι αυτό και αυτό και αυτό και αυτό και αυτό (τα πέντε δάχτυλα του χεριού) δεν είναι αυτό (το χέρι). Τεράστια σημασία σαν προσέγγιση. Εμείς, έχουμε την εντύπωση ότι το χέρι μας είναι απλώς πέντε δάχτυλα. Εδώ λοιπόν μας το ξαναλέει: μπορεί να έχετε ειδικούς για τα δάχτυλα, αλλά δε θα είναι ποτέ ειδικοί για το χέρι. Το όφελος ποιο είναι; Άμα έχετε μια ολιστική προσέγγιση, μπορείτε μετά να αναλύσετε και να αποσυνθέσετε. Αλλά είναι και αυτό που έλεγε ο Einstein: "Ποτέ δεν υπάρχει μονοπάτι που να πηγαίνει από το πείραμα στη θεωρία. Πάντοτε είναι από τη θεωρία στο πείραμα". Δηλαδή, έτσι είναι εύκολο (θεωρία-πείραμα), έτσι δεν γίνεται (πείραμα-θεωρία). Πρέπει να σκεφτείς πρώτα μια άλλη θεωρία και μετά να ξανακατεβείς πάνω στο πείραμα. Εδώ λοιπόν, είναι το ίδιο και έχει ενδιαφέρον: είναι ότι μας εξηγεί ότι είναι πλάσματα του νου. Ξαναέρχεται λοιπόν, μετά "*Ο ήλιος ανεβαίνει, κατεβαίνει μέσα στο κρανίο μου*", κλπ. Αυτό μπορεί να φανεί, αν θέλετε ότι είναι απλώς μια ποιητική εκδοχή από το άλλο. Αλλά αυτό που έχει σημασία, είναι ότι δίνει πρώτα πρωταρχική σημασία στο μυαλό μου, οι ιδέες κλπ όλο αυτό. Στην πραγματικότητα έχουμε μια αναπαράσταση που είναι παράσταση. Το βλέπετε αυτό που λέω; Αναπαράσταση ας πούμε, θα παίξω ένα θεατρικό: ρωτάω: Είναι αναπαράσταση ή παράσταση;

Κοινό: Αναπαράσταση.

Βεβαίως είναι παράσταση και όχι αναπαράσταση. Και γι' αυτό, όταν, ας πούμε, η αστυνομία σας συλλαμβάνει και λέει: "Θα κάνουμε αναπαράσταση", μόνο θεατρικό δεν εννοεί. Αλλά σας λέει: "Θέλω να κάνετε ακριβώς αναπαραγωγή και όχι παραγωγή, γιατί δεν θέλω τίποτα παραπάνω, θέλω αυτό που έγινε". Το θεατρικό είναι μόνο παράσταση. Άμα θέλετε να κάνετε αναπαράσταση της παράστασης, είστε στην πρόβα. Κοιτάξτε τώρα πώς γίνεται πιο δύσκολο. Άμα τώρα, η πρόβα, η τελική είναι παράσταση. Στην πραγματικότητα βλέπετε μια αναπαράσταση της παράστασης που έχει γίνει παράσταση. Όμως η αληθινή παράσταση θα ξεκινήσει μόνο μετά. Είμαστε εντάξει; Είμαστε εντάξει.

Λοιπόν, αυτό που βλέπουμε είναι: το μετά έρχεται πριν το πριν. Ενώ κανονικά θα είχαμε την εντύπωση ότι έρχεται πρώτα το πριν και μετά το μετά. Το θέμα είναι αν είναι μετά με γνώση. Άρα, η πρόγνωση και η μεταγνώση, σε σχέση με τη γνώση, άμα

το σκεφτείτε, στην πραγματικότητα τι είναι η πρόγνωση; Είναι αυτό που έχει γίνει μετά την μεταγνώση της γνώσης. Και θα δημιουργήσετε μια αναπαράσταση που θα εφαρμοστεί και θα γίνει παράσταση. Αυτό λοιπόν, μας προετοιμάζει ο Καζαντζάκης και καταλαβαίνετε τώρα -δεν ξέρω πόση ώρα μιλάμε αλλά μετά φοβάμαι να μην κουραστείτε- ότι είμαστε στην 3η σελίδα. Τώρα ξαφνικά θα δείτε, ότι θα σας φανούν πολλές. Γιατί φανταστείτε να έχετε το Λυγερό, για κάμποσες μέρες μαζί σας. Λάθος, χωρίς προετοιμασία. Γιατί εγώ θα συνεχίσω μετά. Αλλά η ιδέα ποια είναι; Ήθελα με αυτόν τον τρόπο να σας πω το εξής. Πρώτα απ' όλα μας αρέσει να διαβάζουμε γρήγορα - 1ο λάθος. Πρέπει να είμαστε της βραδύτητας. Όταν ο άνθρωπος έχει σκεφτεί τόσο πολύ αυτό το κείμενο κι εσείς το διαβάσετε έτσι, είναι αυτό που μου θυμίζει μερικούς, διαβάζουν το Ευαγγέλιο και το έχουν έτσι... Υπάρχουν ειδικοί που λένε ατάκες του Ευαγγελίου. Αυτό είναι συνήθως αυτοί που δεν ξέρουν τίποτα άλλο απ' αυτό. Αμα σας έχει συμβεί να έχετε τέτοιους ανθρώπους κοντά σας, είναι πολύ απλό, τους ρωτάτε τι λέει αμέσως μετά την ατάκα. Εκεί πέρα συνήθως είναι η σιωπή. Έχουν μερικές ατάκες, που τις θεωρούν ωραίες και τις πετάν. Δεν μας ενδιαφέρει καθόλου. Το Ευαγγέλιο δεν φτιάχτηκε για να είναι ατάκες. Άρα, μετά το λένε λίγο πιο έντεχνα: λένε παραβολές. Στην πραγματικότητα είναι υπερβολές. Δεν έχουν ιδέα άμα ξέρουν μόνο τις παραβολές ότι είναι παραβολές. Γιατί οι παραβολές εμφανίζονται μόνο όταν υπάρχει άλλο κείμενο. Άρα, είναι υπερβολές.

Εδώ λοιπόν, με τον Καζαντζάκη είναι ότι έχει γράψει ένα κείμενο, το οποίο είναι φτιαγμένο για να το διαβάσετε αργά. Γι' αυτό θέλει βάθος. Όπως ξέρετε, το κάνουμε πολύ συχνά: όταν θέλετε να μπει μέσα στη θάλασσα και φανταστείτε ότι είναι βαθιά κατευθείαν. Θυμάστε τι κάνουν οι πιο μεγάλοι; Οι νέοι δεν το κάνουν, δεν την πατάν. Μπαίνουν λίγο μέσα, κι από τα πρώτα πράγματα που κάνουν είναι: βάζουν νερό εδώ (σβέρκο). Συμφωνούμε; Το έχετε δει; Οι γυναίκες μην πείτε ναι, σημαίνει ότι έχετε κάποια ηλικία. Για τους άνδρες μιλάω. Στην πραγματικότητα έχετε ποτέ σκεφτεί γιατί το κάνουν; Πολλοί από εσάς το κάνουν, επειδή έχουν δει άλλους να το κάνουνε. Ναι;

Κοινό: Για να εξισορροπήσει τη θερμοκρασία;

Όχι δεν εξισορροπεί από εκεί.

Κοινό: Να την εντοπίσεις;

Στην πραγματικότητα για να εντοπίσεις τη θερμοκρασία είναι πολύ καλό αυτό (το πάνω μέρος του χεριού) και το κάνουν οι μανάδες με τα μπιμπερό. Αλλά στην πραγματικότητα εδώ τι γίνεται; Άμα κοιτάξεις το νευρικό σύστημα και την καρδιά, το πιο λεπτό σημείο επαφής είναι εδώ (το σβέρκο). Κι αυτό το ξέρουν βέβαια όλοι οι κατάσκοποι και...

Άρα, στην πραγματικότητα όταν βάζουμε νερό εδώ, είναι επειδή είναι η ζώνη, η άμεση επαφή η πιο επικίνδυνη. Άρα, βάζουμε λίγο νερό, προετοιμαζόμαστε και μπαίνουμε. Δεν το ξέρω, μπαίνω μέσα και παθαίνω σοκ. Ενώ θα μπορούσατε να πείτε: "Μα εντάξει, βρέχω λίγο τα χέρια". Τα χέρια σας είναι πολύ άκρα. Το σοκ θα το πάθετε πολύ πιο πριν. Άρα, εδώ είναι το ίδιο. Αυτό που ήθελα να σας πω είναι το εξής. Αμα δεν προετοιμαστούμε, για να διαβάσουμε τον Καζαντζάκη, θα διαβάζουμε τα μυθιστορήματά του. Άμα προετοιμαστούμε και μετοίμαστούμε, τότε θα δούμε πόσο βάθος έχει η "Ασκητική", η οποία γίνεται "Ασκητική" μετά από άσκηση. Άρα, θυμάστε ο Κούντερα λέει, ότι πρέπει να σκεφτόμαστε ότι η βραδύτητα πάει με την μνήμη, ενώ η ταχύτητα με την λήθη. Εδώ θα έπρεπε να διαβάζουμε τον Καζαντζάκη σε ρυθμό όπου, άμα σταματήσω να διαβάζω να θυμάμαι τι έχει πει πριν. Θα δείτε ότι θα ξαναδιαβάσετε. Για να έχετε αυτές τις εκφράσεις που θα έλεγε και η Βασιλική: "Τι είτε ο άνθρωπος;". Ενώ δεν είπε τίποτα, το έγγραψε.

Άρα, θα ήθελα απλώς από εσάς, αν πραγματικά αγαπάτε τον Καζαντζάκη μόνο από τα μυθιστορήματά του, τότε αγαπάτε τον Νίκο. Δεν πειράζει, κι αυτός είναι καλό παιδί. Για να αρχίσει η αγάπη και στη συνέχεια η αμειψία, είναι πρώτα η "Ασκητική". Άρα, είναι κάτι που μας προειδοποίησε, και χάρηκα που το ανέφερες, θεωρεί ότι είναι ένα πολύ σημαντικό, αν θέλετε, διαβατήριο πρόσβασης στο έργο. Τώρα, εσείς μπορείτε να πείτε: "Δε θέλω να το διαβάσω"· δεν πειράζει. Αλλά τουλάχιστον όταν είστε με ανθρώπους σαν εμένα, μη μου λέτε ότι δεν σας αρέσει ο Καζαντζάκης. Γιατί ο Νίκος μια χαρά... κι εγώ μαζί σας.

Αυτά για σήμερα. Τώρα είμαστε έτοιμοι, νομίζω ότι είστε τώρα λίγο πιο προετοιμασμένοι για να διαβάσετε τουλάχιστον τις πρώτες σελίδες. Για τις άλλες μπορεί να χρειαστεί περισσότερο.

Ευχαριστώ πολύ.

Να είστε καλά.

Και να τον θυμάστε, γιατί ήταν άξιος.